

**UNIVERSITATEA "ALEXANDRU IOAN CUZA" DIN IAȘI
FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ȘI ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI**

**TEZĂ DE DOCTORAT
REZUMAT**

Conducător de doctorat :

PROF.UNIV.DR. CUCOȘ CONSTANTIN

Student doctorand :

BORDEI SANDA

2017

UNIVERSITATEA "ALEXANDRU IOAN CUZA" DIN IAȘI
FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ȘI ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

*Teoria inteligențelor multiple – incidențe asupra formării continue
a profesorilor*

Conducător de doctorat :

Prof.Univ.Dr. Cucuș Constantin

Student doctorand :

Bordei Sanda

CUPRINS

INTRODUCERE	5
CAPITOLUL I : TEORIA INTELIGENȚELOR MULTIPLE - CONSIDERAȚII GENERALE	10
1.1 Factorii care au facilitat apariția teoriei inteligențelor multiple	10
1.1.1 Contextul socio-cultural	10
1.1.2 Pre-determinări experiențiale și pre-achiziții teoretice	11
1.2 Teoria inteligențelor multiple : caracterizare generală.....	12
1.2.1 Descrierea teoriei inteligențelor multiple.....	12
1.2.2 Conceptul de inteligență în viziunea lui H. Gardner.....	14
1.2.2.1 Definiția inteligenței.....	14
1.2.2.2 Criterii de identificare a unei inteligențe.....	17
1.2.3 Elemente de noutate.....	18
1.2.4 Conexiunea cu alte teorii.....	20
1.2.5 Aplicațiile în domeniul pedagogiei.....	22
1.2.6 Alte domenii de aplicare cu succes.....	25
1.2.6.1 Consilierea carierei.....	25
1.2.6.2 Afaceri.....	27
1.3 Situaarea teoriei inteligențelor multiple în contextul teoriilor despre inteligență.....	27
1.3.1 Modele ale inteligenței.....	27
1.3.2 Prezentare sintetică a teoriilor despre inteligență.....	33
1.4 Situaarea Teoriei inteligențelor multiple în contextul teoriilor despre învățare.....	36
1.5 Critici aduse Teoriei inteligențelor multiple.....	37
CAPITOLUL II : APLICAȚII ALE TEORIEI INTELIGENȚELOR MULTIPLE ÎN EDUCAȚIE	42
2.1 Valorificare teoriei inteligențelor multiple în diferite sisteme educaționale.....	42
2.2 Valorificarea teoriei inteligențelor multiple în sistemul educațional românesc.....	47

STUDIUL 1 : Valorificarea inteligențelor multiple la nivelul manualelor școlare de limba română, istorie și fizică de de clasa a VI-a – o analiză de conținut.....	51
3.1 Cadrul teoretic.....	51
3.2 Obiectivul cercetării și ipoteza de cercetare.....	52
3.3 Metodă.....	52
3.3.1 Teoria și raționalitatea cercetării.....	52
3.3.2 Constituirea corpusului de investigat.....	54
3.3.3 Stabilirea nivelului de măsurare.....	55
3.3.4 Stabilirea unității de înregistrare și analiză.....	57
3.3.5 Definirea categoriilor de conținut.....	57
3.4 Analiza datelor.....	59
3.4.1 Analiza statistică.....	59
3.4.2 Analiza calitativă.....	72
3.5 Rezultate obținute.....	73
3.6 Discuții.....	74
3.7. Concluzii.....	76
STUDIUL 2 : Modalități de măsurare a inteligențelor multiple.....	78
4.1 Cadrul teoretic.....	78
4.1.1 Metoda observației.....	78
4.1.2 Instrumente psihometrice.....	79
4.2 Obiectivul cercetării.....	80
4.3 Metodă.....	80
4.3.1 Chestionarul MIDAS-COPII.....	81
4.3.1.1 <i>Descriere scale MIDAS</i>	81

4.3.1.2	<i>Descriere MIDAS-COPII</i>	83
4.3.1.3	<i>Participanții la studiu</i>	85
4.3.1.4	<i>Analiza datelor</i>	85
4.3.2	Inventarul inteligențelor multiple propus de Thomas Armstrong.....	86
4.3.2.1	<i>Descriere inventar</i>	87
4.3.2.2	<i>Participanții la studiu</i>	88
4.3.2.3	<i>Analiza datelor</i>	88
4.3.3	Chestionarul McClellan&Conti.....	89
4.3.3.1	<i>Descriere chestionar</i>	89
4.3.3.2	<i>Participanții la studiu</i>	90
4.3.3.3	<i>Analiza datelor</i>	90
4.4	Rezultate obținute.....	90
4.4.1	Chestionarul MIDAS-COPII.....	90
4.4.2	Inventarul inteligențelor multiple propus de Thomas Armstrong.....	92
4.4.3	Chestionarul McClellan&Conti.....	95
4.5	Discuții.....	96
4.5.1	Chestionarul MIDAS-COPII.....	96
4.5.2	Inventarul inteligențelor multiple propus de Thomas Armstrong.....	98
4.5.3	Chestionarul McClellan&Conti.....	98
4.6	Concluzii.....	99
	STUDIUL 3 : Program de formare continuă a cadrelor didactice din perspectiva valorificării teoriei inteligențelor multiple	100
5.1	Necesitatea programului de formare continuă.....	100
5.1.1	Din perspectiva învățării pe tot parcursul vieții.....	100
5.1.2	Din perspectiva unei mai bune înțelegeri a teoriei inteligențelor multiple.....	105
5.2	Organizarea și desfășurarea programului de formare continuă.....	110
5.2.1	Identificarea beneficiarilor programului de formare continuă.....	110
5.2.2	Caracteristicile beneficiarilor programului de formare continuă.....	111
5.2.3	Structura programului de formare continuă.....	111

5.2.3.1 Scop și obiective.....	112
5.2.3.2 Activități.....	115
5.3 Evaluarea programului de formare continuă.....	122
5.4 Discuții.....	124
5.5 Concluzii.....	125
STUDIUL 4 : Cvasi experiment în vederea analizării consecințelor valorificării teoriei inteligențelor multiple în procesul de predare-învățare.....	127
6.1 Cadrul teoretic	127
6.2 Obiectivele și ipotezele cercetării.....	128
6.3 Metoda.....	129
6.3.1 Descrierea variabilelor	129
6.3.2 Lotul investigat.....	130
6.3.3 Instrumente ale cercetării.....	131
6.4 Efectuarea observațiilor.....	134
6.5 Feedback din partea elevilor și a profesorilor participanți la studiu	136
6.5.1 Feedback elevi	136
6.5.2 Feedback profesori	136
6.6 Rezultate obținute.....	139
6.6.1 Analiza preliminară a datelor	139
6.6.2 Rezultate obținute.....	141
6.6.3 Alte date	145
6.7 Discuții.....	165
6.8 Concluzii	169
CONCLUZII.....	173
BIBLIOGRAFIE.....	181
ANEXE.....	193

INTRODUCERE

Teoria inteligențelor multiple a fost formulată de către Profesorul Howard Gardner în anul 1983 și a reprezentat o extindere importantă a abordării conceptului de inteligență, înțeles cel mai adesea din perspectiva îngustă, monolitică a coeficientului de inteligență, cu care te naști și pe care nu stă în puterea ta să îl mai modifici. Cercetările sale, rod al sintezei unui volum foarte mare de informații și studii din diferite domenii precum psihologia cognitivă, psihologia dezvoltării, neurobiologie, antropologie etc. au demonstrat că fiecare ființă umană posedă un profil cognitiv unic și extrem de complex, alcătuit din cel puțin opt tipuri de inteligență și anume : inteligența logico-matematică, inteligența lingvistică, inteligența spațială, inteligența corporal-kinestezică, inteligența muzicală, inteligența naturalistă, inteligența interpersonală și inteligența intrapersonală. Aceste opt tipuri de inteligență au o localizare independentă la nivel cerebral, dar în viața de zi cu zi se află într-o permanentă interdependență. De asemenea, ele se găsesc în diferite stadii de dezvoltare la un moment dat, în strânsă legătură cu contextul cultural, însă pot fi continuu îmbunătățite, așadar noutatea e că potențialul cognitiv uman poate fi permanent actualizat dacă există condiții de mediu favorabile. Rezultă astfel că inteligența este un fenomen mult prea complex pentru a fi măsurată cu un simplu test, Gardner adoptând o poziție fermă împotriva determinării psihometrice a gradului de inteligență și propunând în loc metoda observației în medii variate și stimulative. Unul din argumentele sale este că testele de inteligență au putere predictivă pentru mediul școlar, dar aceasta scade în afara acestui context, succesul școlar nefiind o garanție a succesului în viață. Acest fapt a dus la apariția a numeroase critici ale teoriei din partea psihologilor adepți ai teoriei factorului general g (pe care Gardner nu o contestă, ci el doar extinde perspectiva). În schimb, teoria inteligențelor multiple a avut, încă de la apariția sa, un ecou extrem de favorabil în domeniul educației, dovadă fiind tirajul impresionant al cărții *Cadre ale minții* în care autorul și-a expus pentru prima dată teoria, vândută în peste 50 de milioane de exemplare și tradusă în diferite limbi, precum și numărul mare de profesori și școli din întreaga lume care au preluat-o ca instrument de lucru la clasă, unele țări, precum China, chiar adoptând-o oficial drept cadru teoretic al reformei lor educaționale.

Gardner contestă eficiența sistemului educațional tradițional, care, după spusele sale, este un fel de pat procustian care pregătește ”profesori la Drept”, deoarece valorizează în proporție covârșitoare inteligențele logico-matematică și verbală în defavoarea celorlalte. Iar cine are nenorocul de a nu avea aceste inteligențe dezvoltate la intrarea în sistem, cel mai

probabil nu va putea ține pasul, deși dacă abordarea acestor elevi s-ar face pornind de la inteligențele lor dominante, s-ar obține rezultate foarte bune în ce privește și dezvoltarea inteligențelor ”academice”, așa cum au arătat diferite studii și cum vom descrie și noi cazuri concrete în cadrul părții practice a lucrării de față.

Alături de Howard Gardner există, desigur, și alte voci care contestă sistemele de educație de tip tradițional, care nu asigură contextul necesar dezvoltării ”minții absorbante” cu care copilul se naște și care astfel treptat ajunge să își piardă curiozitatea, interesul, creativitatea, curajul, dorința de a explora, bogăția posibilităților sale de exprimare și devenire fiind drastic redusă la simple funcții de memorare și reproducere. Educația de tip tradițional este adesea o educație ruptă de viață, de context, excesiv de teoretică și de aceea neatrăgătoare, centrată în primul rând nu pe nevoile de învățare ale elevului, ci pe parcurgerea programei- aceleași conținuturi și același ritm pentru toți. Dintre aceste voci poate că cea mai cunoscută este cea a expertului în educație și creativitate Ken Robinson, care a sintetizat foarte bine starea educației contemporane într-un celebru discurs de tip TED, susținut în anul 2007 și intitulat ”Do Schools Kill Creativity”, ce a înregistrat un număr impresionant de vizualizări, aproximativ 40 de milioane (pe site-ul TED și pe youtube împreună) și a devenit cel mai popular discurs TED. Ken Robinson explică în această intervenție că sistemele educaționale au apărut în secolul XIX din nevoia de a satisface cerințele de producție ale Revoluției industriale prin pregătirea de muncitori calificați și buni executanți, punând astfel pe planul secund materii precum artele și promovând uniformitatea în detrimentul creativității și unicității elevilor. La fel ca și Gardner, el este de părere că sistemul educațional actual e croit pentru a forma profesori universitari, deoarece se bazează pe competitivitate, pentru că doar cei mai buni contează și sunt recompensați și tot ceea ce se urmărește este exclusiv dezvoltarea abilităților academice. Dacă această abordare algoritmică, unidirecțională, de masă și uniformă, focalizată asupra penalizării greșelilor și prea puțin pe celebrarea și încurajarea realizărilor cât de mici, deși complet nepotrivită cu frumusețea, miracolul și complexitatea ființei umane, a reușit cumva să reziste până acum, producând traume mai mici sau mai mari la nivel individual, însă funcționând per ansamblu, ea deja nu mai face față vremurilor actuale, care sunt dominate de revoluția tehnologică ce a schimbat fundamental maniera de comunicare, interrelaționare și exprimare a emoțiilor. Accesul la informație este acum practic nelimitat și de altfel cantitatea de stimuli pe care copiii și tinerii îi primesc astăzi, mai ales pe cale vizuală, este uriașă, astfel încât așteptările lor față de ritmul procesului de predare-învățare, de conținuturi și maniera lor de prezentare sunt cel mai adesea foarte diferite de ceea ce li se oferă la clasă, de aici și plictiseala sau lipsa lor de interes pentru

școală, care ating cote îngrijorătoare : de exemplu, în 2012 elevii români participanți la testele PISA s-au dovedit a fi cei mai demotivați elevi, la mare distanță de toți ceilalți copii participanți la studiu (Bordei&Ghiațau, 2014).

Adesea blamate pe nedrept și comparate cu vechile generații în favoarea acestora din urmă, considerăm că noile generații de elevi, așa-numitele ”Y” și ”Z” sau ”Mileniali” sunt alcătuite din copii care au, dimpotrivă, un potențial cognitiv enorm, o mare deschidere spre a învăța și înțelege lumea în care au venit, un bagaj de informații, cunoștințe și abilități de comunicare, relaționare și introspecție net superioare părinților lor, își asumă riscuri cu înțelepciune și sunt mult mai înclinați spre a-și exprima emoțiile și sentimentele, însă au un alt ritm și alte nevoi, pe care prea puțin școala reușește să se adapteze ca să le satisfacă. Maniera predominant individuală de lucru în clasă și lipsa aproape totală de comunicare cu colegii în cadrul orelor de curs sunt foarte greu de suportat pentru cei care sunt obișnuiți acum să se conecteze în tot felul de rețele sociale, să-și împărtășească realizările și să fie apreciați (să primească ”like”).

De aceea, considerăm că abordarea propusă de Howard Gardner s-ar putea dovedi un aliat prețios în munca la clasă cu aceste noi generații, deoarece în primul rând valorizarea inteligențelor dominante ale fiecărui elev conduce la creșterea stimei de sine și a interesului pentru școală, conținuturi care până atunci erau inaccesibile capătând deodată sens și devenind abordabile atunci când sunt prezentate de profesor în maniere diferite, folosind ”porți de intrare” adecvate înțelegerii fiecărui elev și reprezentări multiple ale diferitelor concepte.

În al doilea rând, teoria lui Gardner este în acord și susține dezvoltarea celor opt competențe cheie propuse de Cadrul european pentru învățare pe tot parcursul vieții. Astfel, competența de comunicare în limba maternă și în alte limbi se dobândesc prin dezvoltarea inteligenței lingvistice ; competența matematică și competențele de bază în știință și tehnologie, precum și competențele digitale sunt bazate pe dezvoltarea inteligențelor matematică, spațială și corporal-kinestezică ; competențele a învăța să înveți și respectiv interpersonală, interculturală, socială și civică implică dezvoltarea inteligențelor interpersonală, intrapersonală și naturalistă ; competența de exprimare culturală implică în special inteligențele muzicală, spațială și intrapersonală ; competența de antreprenoriat implică dezvoltarea inteligenței intrapersonale.

În al treilea rând, considerăm că teoria inteligențelor multiple umple un mare gol prin acordarea importanței meritate inteligențelor interpersonală, intrapersonală, naturalistă și muzicală, atât de puțin valorificate în școala tradițională. Sinele se dezvoltă numai și numai în

relație, devenirea se face în context, în funcție de raporturile cu ceilalți și cu mediul înconjurător. De aceea considerăm extrem de importantă o astfel de abordare holistică a persoanei, la formarea căreia școala are un aport esențial, în bine sau în rău. Potrivit lui Evans și Gilbert, sinele este ”principiul organizator și supraordonator al personalității, aflat în inima experimentării Eu-lui și a unicității și formând o punte spre restul umanității și a mediului nostru natural”. Scopul fiecăruia dintre noi, spun acești autori, este ”să dobândim și să menținem o coerență de sine, care oferă stabilitate în relația cu noi înșine și cu ceilalți, ca și în relația cu lumea vie și materială din jurul nostru” (Evans & Gilbert, 2010, p.7). Pentru aceasta este necesar să asigurăm o educație de calitate, care să aibă în vedere nu doar simpla transmitere de informații, ci mai ales formarea unei personalități armonioase și echilibrate, punând accent pe așa numitele puncte tari sau inteligențe dominante, de la care putem începe să construim și să le dezvoltăm și pe celelalte, încurajând fiecare elev să se dezvolte în direcția preferată, către care simte o pasiune, pentru că a avea un loc de muncă în care să te simți împlinit și unde să mergi cu bucurie, iar nu pentru că ”trebuie” sau ”se caută” reprezintă un element esențial pentru o viață împlinită și pentru un echilibru cognitiv și emoțional.

În plus, teoria inteligențelor multiple are și meritul că le oferă dascălilor o mare libertate de acțiune, dându-le posibilitatea de a deveni creatori ai propriilor conținuturi educaționale. Aceasta contribuie la așezarea pe fundamente mai solide a statutului lor, dar în același timp cere o mare responsabilitate și un efort considerabil, pe care mulți încă nu sunt dispuși să îl facă sau pur și simplu nu au încredere în ei înșiși sau nu știu cum să procedeze, din teama de a ieși din tiparele cu care și ei au fost la rândul lor obișnuiți pe când erau elevi. Însă, odată depășite aceste bariere, mărturiile tuturor celor care au înțeles spiritul acestei teorii și au inclus-o în munca lor la catedră vorbesc numai despre schimbări în bine atât la nivel personal, al performanței școlare și motivației elevilor, cât și al relațiilor din cadrul grupului clasei. De asemenea, o altă provocare lansată de Gardner este lucrul în echipă nu doar la nivelul elevilor, ci și al profesorilor, echipele interdisciplinare având rezultate net superioare, așa cum aflăm din studii de caz ale diferitelor școli din lume care au ales să valorifice inteligențele multiple.

Lucrarea de față își propune să exploreze printr-o abordare de tip cercetare acțiune în ce măsură valorificarea inteligențelor multiple în sistemul educațional românesc, la nivel gimnazial, la materii atât din domeniul real, cât și uman determină creșteri semnificative ale nivelului variabilelor dependente : performanță școlară, stimă de sine, motivație, autoeficacitate percepută și relații intercolegiale, măsurate inițial și final, așa cum au fost raportate în alte sisteme educaționale. Pentru aceasta, în semestrul al II-lea din anul școlar

2015-2016 am organizat un cvasi-experiment în 11 școli din mediul rural din două județe, urmărind evoluția variabilelor enumerate mai sus la nivelul a două grupuri, experimental și de control, la materiile Limba română și respectiv Fizică, nivelul clasei a VI-a.

Ca etape pregătitoare, înainte de desfășurarea experimentului am considerat necesar să analizăm modul în care inteligențele multiple ale elevilor sunt valorificate în prezent în cadrul activităților propuse în manualele școlare, știut fiind faptul că pentru mulți profesori acestea constituie încă un instrument obligatoriu pe care ei aleg să îl parcurgă împreună cu elevii lor , deși pentru formarea diferitelor competențe prevăzute de programa școlară ar putea urma diferite alte căi. În acest sens, am realizat o analiză de conținut a șase manuale de clasa a VI-a , câte două pentru fiecare dintre următoarele discipline de studiu : Limba română, Fizică și Istorie. Pentru analiza datelor am folosit atât teste neparametrice pentru distribuții nominale, cât și o analiză calitativă a diferitelor tipuri de activități.

De asemenea, am mai realizat o analiză pe populație românească în scop de cercetare a trei instrumente folosite frecvent pentru măsurarea inteligențelor multiple și anume Scala de dezvoltare MIDAS-COPII concepută de B. Shearer, Inventarul inteligențelor multiple propus de Thomas Armstrong și Chestionarul inteligențelor multiple realizat de McClellan și Conti, cu scopul de a afla care dintre acestea ar fi cel mai potrivit pentru folosirea sa curentă în școlile din țara noastră. Deși abordarea psihometrică a inteligenței este complet opusă teoriei lui Gardner, în practică există o mare presiune pentru crearea unor instrumente care să ”măsoare” și să stabilească rapid profilul inteligențelor multiple, deoarece timpul scurt de desfășurare a unei ore de curs, numărul mare de elevi, programa încărcată, spațiul adesea neprietenos ca dimensiune și așezare a mobilierului școlar și lipsa unui material didactic variat reprezintă tot atâția factori care împiedică utilizarea metodei observației pe scară largă pentru identificarea stadiilor de dezvoltare a diferitelor inteligențe ale elevilor. În acest scop am folosit ca metodă de lucru analiza factorială exploratorie, adaptată în fiecare caz în funcție de natura răspunsurilor la itemi (scală Likert, dihotomici sau ranguri).

În sfârșit, înainte de derularea efectivă a experimentului, am creat și susținut un curs de formare pe tema inteligențelor multiple cu un număr de 21 de profesori de fizică și limba română, organizați pe două grupe, în care am pus un mare accent pe exersarea practică a cunoștințelor teoretice atât în cadrul cursului, cât și ulterior. Evaluarea cursului a fost făcută la finalul acestuia atât cu ajutorul unui chestionar de feedback, cât și prin analiza produselor activității participanților, respectiv proiecte de lecții din manualele respectivelor discipline în care aceștia au fost invitați să imagineze activități care să valorifice inteligențele multiple.

CONCLUZII

Teoria inteligențelor multiple a suscitată, încă de la momentul apariției, extrem de multe comentarii și luări de poziție, scindând atât specialiștii, cât și publicul larg în două tabere și anume : una numeroasă a susținătorilor din toată lumea, activând mai ales în domeniul educației , dar și în alte domenii precum consiliere sau afaceri și cealaltă a criticilor, aceștia provenind în special din rândul psihologilor fideli concepției psihometrice asupra inteligenței.

Lucrarea de față și-a propus să analizeze implicațiile valorificării acestei teorii în sistemul educațional românesc, prin integrarea sa într-un program de formare continuă a profesorilor, pentru a stabili în ce măsură se confirmă ideea că ea este sau poate reprezenta un instrument de lucru valoros în procesul de predare-învățare, așa cum a fost raportat în studii și intervenții educaționale din școli din întreaga lume .

În acest sens, am urmărit realizarea unei analize atât de ordin teoretic, la nivelul primelor două capitole ale tezei, prin trecerea în revistă a unei bogate literaturi în domeniu, cât și de ordin practic, o cercetare-acțiune pe mai multe paliere care să ofere o imagine mai clară și apropiată de realitate despre cum anume teoria lui Gardner este valorificată în prezent în sistemul educațional românesc și despre beneficiile pe care utilizarea sa sistematică le-ar putea aduce la nivel de elev, profesor, clasă de elevi, școală și , în sens larg, la nivel de familie și comunitate.

La nivel teoretic am realizat o sinteză a celor mai actuale cercetări în domeniu , ținând să cuprindem o arie geografică și culturală cât mai vastă, având ca obiectiv extinderea cunoașterii despre teoria inteligențelor multiple în țara noastră. Alături de o prezentare amplă a teoriei lui Gardner, precum și a locului ocupat de aceasta în cadrul teoriilor despre inteligență și al celor despre învățare, cu accent pe plierea sa foarte bună atât pe profilul generației Y, cât și pe competențele cheie promovate în prezent ca fiind esențiale pentru orice persoană care trăiește în societatea bazată pe cunoaștere, în același timp partea teoretică a lucrării aduce și o bogată ilustrare prin exemple de intervenții educaționale de pe mai multe continente, care susțin rolul important al teoriei lui Gardner în creșterea performanței școlare, datorită unei mai bune înțelegeri a conținuturilor diferitelor discipline, a motivației pentru școală, a stimei de sine a elevilor - aceștia își descoperă calități nebănuite, iar profesorii la rândul lor își descoperă elevii și conștientizează că fiecare dintre ei are mai multe puncte tari de la care pot începe să construiască, a abilităților de lucru în echipă și a coeziunii în cadrul

grupului clasei, unele sisteme educaționale adoptând chiar această teorie drept cadru de referință pentru reforma curriculară.

În ce privește partea practică, aceasta a constat din patru studii. Primul studiu a fost reprezentat de o analiză de conținut a șase manuale școlare de clasa a VI-a, alese de la discipline atât din domeniul real, cât și cel umanist. Obiectivul acestei cercetări l-a constituit explorarea modului în care activitățile propuse elevilor în manualele școlare de limba română, istorie și fizică de clasa a VI-a valorifică inteligențele multiple ale elevilor. Rezultatele obținute au oferit suport statistic pentru respingerea ipotezei de nul, în sensul că am constat o pondere extrem de mare, de aproape 80% a activităților ce valorifică inteligențele logico-matematică și lingvistică în defavoarea tuturor celorlalte, iar acest dezechilibru se menține atât la nivel de manual, cât și la nivel de disciplină de studiu. Deși ne așteptam la o dominanță din partea celor două inteligențe "academice", totuși am fost uimiți să constatăm că decalajul existent este atât de mare, fapt care pur și simplu împiedică dezvoltarea armonioasă a copiilor prin neglijarea sau acordarea unei atenții foarte scăzute pentru anumite aspecte esențiale pentru dezvoltarea cognitivă și intelectuală a lor precum legătura cu natura, nevoia de dinamism, stimularea colaborării și a lucrului în echipă, gândirea critică, interpretări și opinii personale, introspecție, rolul muzicii în creșterea performanțelor școlare. O altă constatare este absența valorificării inteligenței spațiale cu ajutorul tehnologiei, activități despre folosirea de către profesor și/sau crearea de către elevi a unor prezentări mai simple de tip PPT sau mai complexe de Prezi etc., lipsind, de exemplu, cu desăvârșire, ceea ce în opinia noastră constituie un aspect extrem de grav deoarece tehnologia este de fapt principalul canal de comunicare și de preluare a informațiilor folosit acum de noile generații, elevii fiind obișnuiți de mici și resimțind tot mai mult nevoia de interacțiune și stimulare vizuală, absența acestora ducând la instalarea plictiselii la orele de curs și la pierderea treptată a interesului până la demotivare. De asemenea, analiza calitativă a activităților propuse în cele șase manuale școlare a evidențiat că încă există o preferință a autorilor acestora pentru sarcini care favorizează cunoștințele de tip factual și procedural, în defavoarea celor de tip conceptual și metacognitiv.

Cel de-al doilea studiu a avut ca obiectiv examinarea proprietăților psihometrice a trei chestionare folosite în prezent pentru măsurarea inteligențelor multiple în vederea analizării posibilității adaptării lor pentru populația românească în scop de cercetare. Acestea au fost : MIDAS-COPII creat de Branton Shearer, chestionarul construit de McClellan & Conti și inventarul inteligențelor multiple propus de Armstrong. Deși Gardner s-a declarat ferm împotriva oricărei abordări cantitative a inteligenței și a susținut exclusiv metoda observației

pentru a putea stabili profilul cognitiv al unei persoane, factori externi numeroși precum numărul mare de elevi dintr-o clasă, timpul scurt al unei ore de curs și programa supraîncărcată, absența din multe școli a unor săli de clasă adecvate ca spațiu și mobilier, lipsa materialelor didactice variate sau pur și simplu neîncrederea în această metodă au dus la apariția unor instrumente care își propun să ”măsoare” nivelul de dezvoltare al inteligențelor multiple la un anumit moment. Dintre cele amintite, în urma analizei factoriale exploratorii recomandăm folosirea chestionarului MIDAS-COPII, singurul de altfel care a primit și acordul lui Gardner, deoarece surprinde foarte bine spiritul teoriei sale. Din păcate, în prezent în școlile de la noi sunt folosite alte instrumente, care nu au nicio bază științifică. De aceea, recomandăm ca direcție viitoare de cercetare fie adaptarea pe populație românească a acestui chestionar, fie construirea unuia nou, pe baze științifice solide.

Cel de-al treilea studiu a avut drept scop instrumentalizarea profesorilor din punct de vedere teoretic și practic cu strategii didactice și cu documente extrem de actuale- studii de caz, modele pedagogice, rezultate, instrumente, expuneri inspirate din diferite sisteme educaționale care abordează procesul de predare-învățare din perspectiva teoriei inteligențelor multiple și oferirea unui cadru de lucru dinamic și aplicativ, în vederea unei mai profunde înțelegeri a acestei teorii și a conștientizării beneficiilor aplicării ei la clasă în cadrul procesului de predare-învățare. Obiectivele generale pe care ni le-am propus au fost : dobândirea de către participanți a unei viziuni de ansamblu asupra teoriei inteligențelor multiple, dobândirea capacității de a valorifica inteligențele multiple în proiectarea didactică, consolidarea unui stil de predare deschis spre inovație, centrat pe implicarea și dezvoltarea elevului, utilizarea experienței personale și expertizei participanților la curs. Răspunsurile participanților la chestionarele de feedback au arătat că acestea au fost îndeplinite în mare măsură.

Studiul al patrulea s-a constituit ca un cvasi-experiment ce a avut ca obiectiv general analiza relației existente între valorificarea teoriei inteligențelor multiple în procesul de predare învățare la clasa a VI-a la disciplinele fizică și limba și literatura română, timp de un semestru și nivelul anumitor variabile dependente : nivelul stimei de sine, motivației și autoeficacității percepute al elevilor, performanța școlară a acestora și anumiți indici sociometrici, măsurate inițial și final. Rezultatele au arătat o influență semnificativă a teoriei inteligențelor multiple asupra creșterii performanței școlare, acest impact rapid fiind un semnal încurajator pentru folosirea sa pe scară largă. Ipotezele privind influența sa pozitivă asupra variabilelor dependente de ordin personal nu s-au confirmat, o posibilă cauză putând fi reprezentată de timpul relativ scurt pentru a putea înregistra astfel de schimbări. Însă, toți

profesorii implicați în derularea experimentului au declarat că au remarcat schimbări pozitive în rândul elevilor în ce privește aceste atribute psihologice, iar la rândul lor elevii au oferit feedback pozitiv despre experiența lecțiilor realizate cu valorificarea inteligențelor lor. Pe de altă parte, a reieșit că există o corelație pozitivă și foarte puternică între performanța școlară și acceptarea și valorizarea elevilor respectivi de către colegii lor, astfel că, dacă această teorie conduce la îmbunătățirea rezultatelor școlare ale elevilor, rezultă că este probabil că ea va contribui astfel la creșterea popularității elevilor, a nivelului lor de integrare în grupul clasei, cu efecte benefice asupra dimensiunilor amintite anterior (motivație, stimă de sine, autoeficacitate percepută). Un alt aspect pe care dorim să îl subliniem aici datorită importanței sale deosebite este confirmarea faptului deja demonstrat în alte studii că teoria inteligențelor multiple ajută profesorii și elevii să își redescopere anumiți elevi și respectiv colegi, etichetați inițial ca lipsiți de resurse, prin simpla focalizare asupra calităților și punctelor tari ale acestora, împreună cu o abordare a lecțiilor folosind reprezentări multiple și plecând de la inteligența dominantă a acestora – în acest caz, cea kinestezică și spațială, ce a dus apoi și la dezvoltarea celei lingvistice.

Toate aceste rezultate obținute confirmă impactul pozitiv al teoriei inteligențelor multiple în procesul de predare-învățare, fiind în acord cu rezultate similare obținute în alte sisteme educaționale. De aceea, recomandăm utilizarea teoriei inteligențelor multiple în procesul de educație, însă numai și numai ca un mijloc în vederea atingerii diferitelor obiective educaționale, iar nu ca un scop în sine. Menționăm că teoria inteligențelor multiple reprezintă un proces viu, dinamic, continuu, care se reglează și autoreglează în interacțiunea permanentă cu elevii și că este vital ca ea să fie foarte bine înțeleasă și interiorizată în vederea aplicării corecte. Teoria inteligențelor multiple presupune un efort de schimbare și adaptare continuă din partea profesorului, atât la nivel profesional, cât și personal. Astfel, profesorii înșiși trebuie să fie predispuși la autorefecție, să manifeste dorința de a se cunoaște mai bine, să lucreze în echipă, să imagineze strategii creative și care să aibă în centrul lor elevul ca subiect al propriei deveniri, să fie la curent cu noutățile în domeniu, să facă schimb de bune practici cu alți colegi, să se informeze, să creeze, să fie activi și flexibili.

Referitor la contribuția originală a demersului nostru, aceasta se poate regăsi de-a lungul întregii lucrări, atât în partea teoretică, unde prezentăm o sinteză originală și complexă a cercetărilor în domeniu, cât și la nivelul fiecărui studiu practic. Astfel, analiza de conținut pe care am propus-o din perspectiva teoriei lui Gardner reprezintă o noutate absolută și sperăm să fie luată în considerare de către decidenții responsabili de reformarea conținuturilor manualelor școlare. De asemenea, tot o noutate o reprezintă și analiza factorială exploratorie

a celor trei chestionare, precum și cursul de formare și continuarea sa aplicativă, un aspect foarte apreciat de către participanți. Totodată, în ce privește cvasi-experimentul, este primul realizat în România pe un eșantion de asemenea dimensiuni (103 elevi în grupul experimental și 111 elevi în grupul de control), lipsa unor experimente de natură pedagogică și psihologică la nivelul gimnazial în general și în România în special pentru testarea statistică a efectelor aplicării acestei teorii la clasă oferind cercetării noastre șansa unei contribuții interesante, necesare și extrem de actuale în peisajul educațional contemporan, care încă este în proces de redefinire și reorganizare.

În ce privește limitele cercetării, putem menționa următoarele: lipsa mai multor codori pentru realizarea analizei de conținut; metoda de eșantionare nealeatorie folosită nu ne permite să extindem datele asupra întregii populații de elevi de gimnaziu din mediul rural din România; lipsa accesului și la clase de elevi din mediul urban reduce posibilitatea generalizării datelor obținute; bariere ale sistemului de învățământ românesc, invocate de profesori ca obstacole în derularea cvasi-experimentului: lipsa de timp, presiunea evaluărilor naționale, lipsa materialelor didactice, programa extrem de încărcată; alte limite de ordin financiar și logistic.

În final am dori să oferim o serie de recomandări pe care le considerăm importante și anume:

- ✓ continuarea cercetării într-un viitor studiu prin realizarea unui experiment cu elevi atât din mediul rural, cât și urban și pe durata unui întreg an școlar

- ✓ adaptarea chestionarului MIDAS-COPII pe populație românească sau crearea unui instrument original în vederea identificării adecvate a profilului inteligențelor multiple

- ✓ extinderea duratei programului de formare continuă și realizarea lui în regim rezidențial,

pentru o aprofundare mai bună a aspectelor practice, prin realizarea unui număr cât mai mare de aplicații concrete pe lecții din manual și, de asemenea, pentru o mai bună inter și autocunoaștere a participanților și a facilitării exprimării creativității – ceea ce implică un efort logistic și financiar remarcabil

- ✓ includerea în cursurile de formare TIM a unor echipe de cel puțin 3 profesori din aceeași

școală, deoarece ideea de lucru în grup, de colaborare este una centrală în opera lui Gardner și nu se referă doar la spațiul clasei și la elevi. De altfel, o condiție obligatorie de participare a

cursurile pe tema inteligențelor multiple organizate de către Gardner și echipa sa este tocmai aceea de a te înscrie cu o echipă, neexistând posibilitatea de înscriere individuală

- ✓ supervizarea constantă a profesorilor implicați și crearea unei rețele de suport
- ✓ măsurarea atributelor psihologice precum motivație, stimă de sine, autoeficacitate percepută atât la elevi, cât și la profesori.

În ce privește profesorii, recomandările noastre sunt următoarele : să încerce să aplice sistematic la clasă teoria lui Gardner, în special la nivel primar și gimnazial, în vederea distrugerii șablonului memorare-reproducere, a descoperirii și valorificării inteligențelor dominante ale elevilor și, pornind de la ele și a celorlalte și a oferirii posibilității fiecărui copil de a contribui la îmbogățirea conținuturilor ; să valorifice constant în cadrul fiecărei ore inteligențele interpersonală și intrapersonală, iar pe celelalte în mod diferit, măsura în care acest lucru este în acord cu obiectivele lecției ; să implice elevii în cât mai multe activități de tip proiect care să valorizeze originalitatea contribuțiilor ; să ofere elevilor șansa de a alege în cadrul orei între diferite mijloace de învățământ în funcție de tipul de inteligență dominant (film, hărți, machete, CD, manual etc.) ; să publice articole, cercetări, studii de caz care să reflecte modalitățile și rezultatele valorificării inteligențelor multiple ale elevilor la clasă.

Pentru a veni în sprijinul lor, recomandăm studierea aprofundată a teoriei inteligențelor multiple atât la nivel de formare inițială, în cadrul modulului psihopedagogic, cât și la nivel de formare continuă, în special prin cursurile oferite de Casele Corpului Didactic sau, de ce nu, prin Școli de vară organizate de către universități și/sau Institutul de Științe ale Educației pe această temă, de fiecare dată fiind necesar ca accentul să fie pus preponderent asupra aspectelor practice, ale aplicării concrete a teoriei , urmate de discuții, dezbateri și schimburi de opinii care să îi ajute pe profesori să conștientizeze bogăția și diversitatea abordărilor acelorași conținuturi cu ajutorul valorificării inteligențelor multiple , în beneficiul fiecărui elev în parte.

În ce privește decidenții din domeniul educației, recomandăm sprijinirea realizării de conferințe , simpozioane, școli de vară locale și regionale pe tema inteligențelor multiple pentru facilitarea schimburilor de bune practici, organizare de cursuri de formare cu un caracter aplicativ mai pronunțat; includerea teoriei inteligențelor multiple în programele de titularizare și definitivat în învățământ ; decongestionarea urgentă a programelor de studiu, în vederea reducerii volumului de informații și creșterii spațiului alocat pentru munca elevului, pentru a stimula astfel înțelegerea principiilor unui domeniu și a manierei de a gândi în mod științific, dobândirea abilităților de face legături între diferitele noțiuni prezentate mai

degarabă decât memorarea unor clasificări , în vederea dezvoltarea *tuturor* tipurilor de inteligență ; regândirea manualelor școlare prin propunere de activități care să dezvolte în egală măsură toate cele opt tipuri de inteligență ; crearea unui portal online care să cuprindă resurse și anunțuri utile pentru toți cei interesați de această problemă, precum și un forum moderat de specialiști în domeniu, unde fiecare să poată contribui ; valorizarea dezvoltării în sistemul public de învățământ a tuturor inteligențelor elevilor și respectiv a educației estetice ca politici educaționale cu impact pozitiv asupra rezultatelor educației din România și recunoașterea publică a beneficiilor acestora dincolo de nivelul declarativ, respectiv prin acțiuni concrete (ghiduri, decrete, strategii) și mai ales printr-o monitorizare și evaluare continuă a implementării lor.

Așadar, în lumina rezultatelor obținute în cadrul acestei lucrări, recomandăm aplicarea teoriei inteligențelor multiple la clasă, întrucât o considerăm a fi un instrument de lucru deosebit de valoros în procesul de predare-învățare și de aceea milităm pentru aprofundarea cunoașterii ei în cadrul diverselor cursuri de formare continuă a dascălilor, condiția esențială pentru utilizarea sa cu succes fiind aceea de a ajunge să fie înțeleasă în spiritul ei, altfel existând pericolul de a cădea în superficialitate sau chiar într-o altă manieră de a eticheta elevii.

Considerăm că teoria lui Gardner aduce o viziune extinsă, caldă și generoasă asupra omului și a potențialului său ce poate fi *continuu* actualizat, mult mai apropiată de complexitatea ființei umane și subliniind importanța mediului și a contextului cultural pentru devenirea unei persoane alături de datele biologice ereditare.

Este un instrument extrem de ofertant pentru educatori, care au astfel ocazia să devină creatori de lecții captivante în funcție de profilurile elevilor cu care interacționează, însă ea funcționează doar în cazul profesioniștilor care resping rutina, care se află mereu în căutare, sunt curajoși și motivați să rezoneze cu clasele la care predau. Totodată, valorificarea inteligențelor multiple presupune readucerea în atenția dascălilor a importanței dezvoltării copiilor și adulților pe toate palierele, atrăgând astfel atenția asupra importanței fundamentale a dezvoltării inteligențelor muzicală, naturalistă, kinestezică, interpersonală și intrapersonală într-un context social și geografic tot mai puternic marcat de dezechilibre, care în opinia noastră ar putea fi contracarate, cât nu este prea târziu, printr-o educație adecvată, care să pună accent pe armonie, cooperare, ascultare, toleranță , celebrare a diversității, iar în acest sens teoria inteligențelor multiple reprezintă un minunat mijloc de a o realiza.

BIBLIOGRAFIE

- Agabrian, M. (2006). *Analiza de conținut*. Iași : Polirom.
- Akpunar, B. , Dogan, Y. (2011). Deciphering The Theory of Multiple Intelligence : an Islamic perspective. *International Journal of Business and Social Science*, 2 (11), 224-231.
- Aldică, E. A. M. , Bozdog, D.M., Frățilă, N. L. , Tudorică , R. coord (2012). *Formarea formatorilor : suport de curs*.
- Al-Sabbah, S. , Abod, F. (2011). The Implications of Multiple Intelligences Theory and MIDAS Scale for Educators and Students in Jordanian Schools. *International Journal of Innovation, Management and Technology*, 2 (2), 136-140.
- Al-Zyoud, N. & Nemravi, Z. M. (2015). The Efficiency of Multiple Intelligences Theory in Developing the Academic Achievement and Academic Self of Students with Mathematical Learning Disabilities in the Areas of Addition, Subtraction and Multiplication. *American International Journal of Social Science*, 4 (2), 171-180.
- Armstrong, T. (2000). *Multiple Intelligences in the Classroom*. Alexandria, VA : Association for Supervision and Curriculum Development. Descărcat de la adresa : <https://www.questia.com/read/117634400/multiple-intelligences-in-the-classroom>.
- Armstrong, Th. (1994). *Multiple intelligences in the classroom*. Alexandria, VA : ASCD.
- Baldwin, S., Hoffmann, J. (2002). The Dynamics of Self-Esteem : A Growth-Curve Analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 31 (2), 101-113. doi :10.1023/A :1014065825598.
- Ball, D.L., Feiman-Nemser, S. (1988). Using Textbooks and Teachers' Guides : A Dilemma for Beginning Teachers and Teacher Educators. *Curriculum Inquiry*, 18 (4), 401-423.
- Ballester, P.(2001). *Las inteligencias múltiples : un nuevo enfoque para evaluar y favorecer el desarrollo cognitivo*. Tesis de licenciatura, Universidad de Murcia.
- Ballester, P. (2004). *Evaluar y atender la diversidad de los alumnos desde las inteligencias múltiples*. Tesis doctoral, Universidad de Murcia.
- Baş, G. (2010). The Effects of Multiple Intelligences Instructional Strategy on the Environmental Awareness Knowledge and Environmental Attitude Levels of Elementary Students in Science Course. *International Electronic Journal of Environmental Education*, 1 (1), p. 53-80.
- Boaler, J. (2005). The "Psychological Prisons" from which They Never Escaped : the role of ability grouping in reproducing social class inequalities. *Forum*, 47 (2&3), 135-144.

- Boaler, J. (1997). Setting, social class and survival of the quickest. *British Educational research Journal*, 23 (5), 575-595.
- Bocoș, D. M. (2013). *Instruirea interactivă : repere axiologice și metodologice*. Iași : Polirom.
- Bocoș, M., Jucan , D. (2008). *Fundamentele pedagogiei : teoria și metodologia curriculumului : repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor*. Pitești : Paralela 45.
- Bordei, S. (2016). *Theory of Multiple Intelligences : A Winning Strategy for Tomorrow*.
 Lucrare prezentată la a cincea ediție a Conferinței Internaționale EdProf 2016 – ”Professionalism in education”, 26-27 Mai , București, România.
- Bordei, S. (2015a). *MIDAS factor structure analysis for 12-14 y.o. Romanian pupils*. Lucrare prezentată la cea de-a șasea ediție a World Conference on Learning, Teaching and Educational Leadership, 29-31 Octombrie, Paris, Franța.
- Bordei, S. (2015b). MIDAS-an Useful Tool for Career Counselling. *Journal of Innovation in Psychology, Education and Didactics* : 19(2), 217-224.
- Bordei, S. (2015c). Teoria inteligențelor multiple : o scurtă introducere. *Lucrare publicată în volumul Conferinței Internaționale a Școlilor Doctorale din cadrul Universității “Alexandru Ioan Cuza” din Iași*, 16 decembrie, 206-213.
- Bordei, S. , Ghițău, R. (2014). The Theory of Multiple Intelligences – a Key Instrument for Teachers for an Active and Differentiated Learning in the Knowledge Based Society. *Journal of Innovation in Psychology, Education and Didactics* : 18(2), 91-100.
- Bordei, S. (2014).Aspects of the Application of Theory of Multiple Intelligences in Romanian School with Students between 10 and 14 years old. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*,128 , 269-274.
- Brace, N. , Kemp, R. & Snelgar, R. (2009). *SPSS for Psychologists* (4th ed.). New York : MacMillan.
- Bruner, J. S. (1970).*Pentru o teorie a instruirii*. București : Editura Didactică și Pedagogică.
- Campbell, B. (2008). *Handbook of differentiated instruction using the multiple intelligences : lesson plans and more*. MA : Pearson Education, Inc.
- Campbell, L., Campbell, R. , Dickinson, D. (2004). *Teaching and learning through multiple intelligences*. Pearson.
- Chau, M. Y. (2006).Connecting Learning Styles and Multiple Intelligences Theories Through Learning Strategies : An Online Tutorial for Library Instruction. *Library and Information Science Research Electronic Journal*, 16(1), 1-14.

- Chen, J.-Q. , Moran, S. , Gardner, H. (2009) coord..*Multiple Intelligences Around the World*. San Francisco : Jossey-Bass .
- Chen, J.- Q. (2006).*How MI Theory fits into traditional and modern China*, Comunicare la American Educational Research Association Conference, San Francisco.
- Cianciolo, A. , Sternberg, R. (2012). *Inteligența : scurt istoric*. București : Editura Trei.
- Cocoradă, E. (2010). *Introducere în teoriile învățării*. Iași : Polirom.
- Cojocariu, V. M. , Butnaru, T. (2014). Drama techniques as communication techniques involved in building multiple intelligences at lower-elementary students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 128, 152-157.
- Comeau, D. (2005). Multiple Intelligences : Theory and Pedagogy. *EGallery*, 8(3). Descărcat de la <http://people.ucalgary.ca/~egallery/volume8/comeau2.htm>.
- Comisia Europeană, *Making a European area of lifelong learning a reality*, 2001. Descărcat de la http://ec.europa.eu/education/policies/lll/life/communication/com_en.pdf.
- Constantin, I.(2011). More than chapters in a textbook. Multiple representations in history teaching. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 11, 57-61.
- Constantin, T.(2012). *Pregătirea și realizarea evaluării psihologice individuale*. Iași : Polirom
- Constantin, T. , Holman, A. , Hojbotă, A. M. (2011). Development and validation of a motivational persistence scale. *Psihologija*, 45 (2), 99–120.
- Cozma, T., Diac, G. (2008). *Formarea continuă a cadrelor didactice între tradițional și modern*. Iași : Editura Universității ”Alexandru Ioan Cuza”.
- Crețu, C.(2000).*Teoria curriculum-ului și conținuturile educației*. Iași : Editura Universității ”Alexandru Ioan Cuza”.
- Crețu, C.(1997).*Psihopedagogia succesului*. Iași : Polirom.
- Cucoș, C.(2014). *Pedagogie*. Iași : Polirom .
- Cucoș, C.(2001). *Istoria pedagogiei. Idei și doctrine pedagogice fundamentale*. Iași : Polirom.
- Cucoș, C.(1995). *Pedagogie și axiologie*. București : Editura Didactică și Pedagogică.
- Curteanu, D., Chivu, I., Popa, I. (2005). *Ghidul trainerului*. București : IRECSO.
- Davis, K., Christodoulou, J., Seider, S., Gardner, H. (2011). The Theory of Multiple Intelligences. În Sternberg, R. J. , Kaufman, S. B., *Cambridge Handbook of Intelligence*. New York : Cambridge University Press, 485-503.
- Denig, S. (2004). Multiple Intelligences and Learning Styles. *Teachers College Record*, 106 (1), 96-111.
- Dweck, C.S.(2012). *Mentalitatea învingătorului : o nouă psihologie a succesului*. București :

Curtea Veche Publishing.

- Emig, V. B. (1997). A Multiple Intelligences Inventory. *Educational Leadership*, 55, 47-50.
- Evans, K., Gilbert, M. (2010). *Introducere în psihoterapia integrativă. Un model integrativ relațional al psihoterapiei*. Craiova : Liber Mundi.
- Fahim, M., Bagherkazemi, M., Alemi, M (2010). The relationship between Test Takers' Multiple Intelligences and Their Performance on the Reading Sections of TOEFL and IELTS. *BRAIN*, 1 (3), ISSN 2067-3957, 1-14.
- Ferrándiz, C., Bermejo, R., Sainz, M, Ferrando, M, Proeto, MD (2008). Estudio del razonamiento logico-matemático desde el modelo de las inteligencias múltiples. In : *Anales de psicología de la Universidad de Murcia*, 24 (2), 213-222.
- Ferrándiz, C., Prieto, M.D., Bermejo, M, R., Ferrando, M.(2006). Fundamentos psicopedagógicos de las inteligencias múltiples. *Revista Española de Pedagogía*, LXIV, 233, 5-20.
- Ferris, G.(2003). *"There Are No Small Intelligences" : Recognizing Multiple Intelligences in Theatre Education*. Florida State University Libraries. The Graduate School.
- Frumos, F.(2008). *Didactica : fundamente și dezvoltări cognitive*. Iași : Polirom.
- Gagné, R. (1975). *Condițiile învățării*. București : Editura Didactică și Pedagogică.
- Gardner, H. (2011). *Mintea disciplinată : educația pe care o merită fiecare copil, dincolo de informații și teste standardizate*. București : Sigma.
- Gardner, H. (2011a). *The Unschooled Mind*. NY : Basic Books.
- Gardner, H. , Moran, S. (2006). The Science of Multiple Intelligences Theory : A Response to Lynn Waterhouse. *Educational Psychologist*, 41(4), 207-225.
- Gardner, H. (2006). *Inteligente multiple. Noi orizonturi*. București : Editura Sigma.
- Gardner, H. (2006a). *Five minds for the future*. MA : Harvard Business School Press.
- Gardner, H.(2004). *Frames of Mind*. NY : Basic Books.
- Gardner, H. (2001). *Estructuras de la mente. La Teoría de la Inteligencia Múltiples*. Colombia : Fondo de Cultura Económica.
- Gardner, H. (1999). *Intelligence Reframed : Multiple Intelligences for the 21st Century*. New York : Basic Books.
- Gardner, H. (1998). A Reply to Perry D. Klein's 'Multiplying the problems of intelligence by eight. *Canadian Journal of Education*, 23(1), 96-102.
- Gardner, H. (1995). Reflections on multiple intelligences : Myths and messages. *Phi Delta Kappan*, 77, 200-209.

- Gardner, H. (1995a). "Multiple Intelligences" as a Catalyst. *The English Journal*, 84 (8), 16-18.
- Gardner, H. (1993). *Multiple intelligences : theory in practice*. NY : Basic Books.
- Gardner, H., Hatch, T. (1989). Multiple Intelligences Go to School : Educational Implications of the Theory of Multiple Intelligences. *Educational Researcher*, 18 (8), 4-10.
- Gliga, L., Spiro, J. coord. (2001). *Instruirea diferențiată. Aplicații ale teoriei inteligențelor multiple. Ghid pentru formatori și cadre didactice*. București : Ministerul educației și cercetării.
- Goldberg, M. (2009). Positive Psychodrama and the Early Works of J. L. Moreno. *Group*, 33(4), 359-372. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/41719255>.
- Goldman, K., Schmalz, K. (2003). MIT : "Multiple Intelligence Tips" for Tailored Teaching. *Health Promotion Practice*, 4 (2), 87-90.
- Guild, P.B. & Chock-Eng, S. (1998). Multiple Intelligence, Learning Styles, Brain-Based education : Where do the messages overlap? *Schools in the Middle*, 7(4), 38-40.
- Hale, A. (2009). Moreno's Sociometry : Exploring Interpersonal Connection. *Group*, 33(4), 347-358. Descărcat de la <http://www.jstor.org/stable/41719254>.
- Hattie, J. (2014a). *Învățarea vizibilă : ghid pentru profesori*. București : Editura Trei.
- Hattie, J. (2014b). *An Education Worth Having. Exploring what really makes a difference to learning*. 5th Annual Conference of Science of Learning Research Centre : Australia.
- Hickey, M. G. (2004). Can I Pick More than One Project? Case Studies of Five Teachers Who Used MI-Based Instructional Planning. *Teachers College Record*, 106(1), 77-86.
- Hoerr, Th. (2013). Cum inspiră teoria inteligențelor multiple procesul educațional la New City School. *Revista de pedagogie, LXI, 3*, 39-48.
- Howe, N., Shen, J., Kane, K., Carmichael, S., Wright, W. (2015). *The Millennial Generation : Who They Are & How the GOP Can Connect with Them*. Life Course Associates.
- Howe, N., Strauss, W. (2000). *Millenials Rising : The Next Great Generation*. NY : Vintage Books.
- Howitt, D., Cramer, D. (2006). *Introducere în SPSS pentru psihologie*. Iași : Polirom.
- Hutton, J., & Roberts, T. (1982). Relationships of Sociometric Status and Characteristics of Emotional Disturbance. *Behavioral Disorders*, 8(1), 19-24. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/43153213>.
- İflazoğlu Saban, A., Shearer, B., Kuşdemir Kayıran, B. & Işık, D. (2012). The validity and reliability study of Turkish version of the multiple intelligences developmental assessment scales. *International Journal of Human Sciences [Online]*. (9)2, 651-666.

- Ilie, A.M.(2011).Multiple representations in the Romanian literature class. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 11, 62-66.
- Illeris, K. (coord., 2014). *Teorii contemporane ale învățării : autori de referință*. București : Editura Trei.
- Ionescu, M., Chiș, V. (1992). *Strategii de predare și învățare* . București : Editura Didactică și Pedagogică.
- Jensen, A. (2008). Howard Gardner under fire : The rebel psychologist faces his critics, Jeffrey A Schaler (Ed), 2006, Recenzie carte. *Intelligence*, 36, 96-97, doi :10.1016/j.intell.2007.05.001.
- Jung, T. , Kim, M. H. (2005). The Application of Theory of Multiple Intelligences in South Korea. The Project Spectrum Approach for Young Children. *School Psychology International Copyright*, 26 (5), 581-594, doi : 10.1177/0143034305060798.
- Kaya, .O et al. (2007). Comparing MI Approach with Traditional Teaching on Eight Grade Students Achievement in and Attitude towards Science. Paper presented at *AERA* Chicago, IL.
- Kline, P. (1994). *An Easy Guide to Factor Analysis*.New York : Routledge.
- Kornhaber, M., Fierros, E., Veenema, S.(2004).*Multiple intelligences : best ideas from research and practice*. Boston, MA : Pearson Education.
- Kosine, N., Lewis, M.(2008).Growth and Exploration :Career Development Theory and Programs of Study. *Career and Technical Education Research*, 33(3),227-243.
- Krathwohl, D.R. (2002). A Revision of Bloom`s Taxonomy : An Overview. *Theory into Practice*, 41(4), 212-218.
- Lazear, D. (2003). *Eight Ways of Teaching*. IL :Pearson Education.
- Labăr, A.V. (2008). *SPSS pentru științele educației*. Iași : Polirom.
- Leech, N. L. , Barrett, K. C. , Morgan, G. A. (2005). *SPSS for intermediate statistics : use and interpretation*.
- Lorenzo-Seva, U., Ferrando, P.(2015). POLYMAT-C : A Comprehensive IBM SPSS program for computing the polychoric correlation matrix. *Behavior Research Methods*, 47, 884-889, doi 10.3758/s13428-014-0511-x.
- Lorenzo-Seva, U., Ferrando, P.(2012).TETRA-COM : A Comprehensive SPSS program for estimating the tetrachoric correlations. *Behavior Research Methods*, 44 : 1191-1196, doi 10.3758/s13428-012-0200-6.

- Mândruț, O., coord. (2013). *Curriculum și didactică. Elemente inovative actuale*. Arad : “Vasile Goldiș” University Press.
- Martin, J.(2003). Multiple Intelligences and Business Diversity. *Journal of Career Assessment*, 11 (2), 187-204.
- Marzano, R. J. (2015). *Arta și știința predării : un cadru cuprinzător pentru o instruire eficientă*. București : Editura Trei.
- McClellan, J. A., & Conti, G. J. (2008). Identifying the multiple intelligences of your students. *Journal of Adult Education*, 37(1), 13-38.
- Montessori, M. (2006). *Mintea absorbantă*. Dorobeta Turnu Severin : A.P.A.
- Montessori, M. (1977). *Descoperirea copilului*. București : Editura Didactică și Pedagogică.
- Morgan, G.A., Leech, N.L., Gloeckner, G., Barrett, K.C. (2004). *SPSS for introductory statistics : use and interpretation*. Mahwah, N.J. : Lawrence Erlbaum.
- Moscovici, S., Buschini, F.(2007). *Metodologia științelor socioumane*. Iași : Polirom.
- Mullican, C.(2012). *Multiple Intelligences in the Text : Examining the Presence of MI Tasks in the Annotated Teacher's Editions of Four High School United States History Textbooks*. Teză de doctorat, Univesitatea South Florida, S.U.A.
- Muntele Hendreș, D.(2009). *Starea subiectivă de bine*. Iași : Editura Universității ”Alexandru Ioan Cuza” .
- Neacșu, I.(2010). *Introducere în psihologia educației și a dezvoltării*. Iași : Polirom.
- Nicolini, P.(2011). How to assess intelligences through the observational method. The italian experience. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 11, 87-91.
- Norel, M. , Niculescu, R. M. , Usaci, D. , Lupu, D. (2009). Valuing the Theory of Multiple Intelligences in Formal Curriculum. New Trends. *Mathematics and Computers in Science and Engineering*. WSEAS Press. ISSN :1790-2769.
- Noruzi, M.R. (2011). A New Paradigm of Intelligence in the Organizational Era. *3rd International Conference on Information and Financial Engineering IPEDR vol.12*, Singapore.
- Noruzi, M.R. , Rahimi, G.R. (2010). Multiple Intelligences, a New Look to Organizational Effectiveness. *Journal of Management Research*, 2 (2), 1-15.
- OECD (2016). *PISA 2015 Results (Volume I) : Excellence and Equity in Education*, PISA, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264266490-en>.
- OECD (2009). *Evaluating and rewarding the quality of teachers : international practices*.
- Opariuc-Dan, C.(2011). *Statistică aplicată în științele socio-umane : analiza asocierilor și a diferențelor statistice*. Cluj-Napoca : ASCR.

- Opariuc-Dan, C.(2009). *Statistică aplicată în științele socio-umane : noțiunii de bază : statistici univariate*. Cluj-Napoca : ASCR.
- Othman, A. ,K. , Hamzah, M. I. , Rahman, B. A. (2013).The Relationship Between Multiple Intelligence and Managerial Competencies. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 7 (10), 286-297.
- Ozdelek, Z. (2010). To what extent do different multiple intelligences affect sixth grade students' achievement level on the particle model of matter .*Procedia Social and Behavioral Sciences* 2, 4858-4862.
- Ozdemir , P., Guneyisu, S., Tekkaya, C. (2006). Enhancing learning through multiple intelligences. *Journal of Biological Education*, 40 (2), 74-80.
- Păcurari, O. (2009). Instruirea diferențiată din perspectiva noilor teorii ale inteligenței : implicații pentru formarea cadrelor didactice, Universitatea București, FPSE, 141p, T.393/S, coord. șt. Prof. univ. dr. Dan Potolea.
- Pelhazur,E.j., Schmelkin, L.P.(1991). *Measurement, design and analysis : An Integrated Approach*. Hillsdale, NJ : Erlbaum.
- Popa, M. (2008). *Statistică pentru psihologie : teorie și aplicații SPSS*. Iași : Polirom.
- Popa, N., Antonesei, L. (coord.) și Labăr, V.A. (2009). *Ghid pentru cercetarea educației. Un "abecedar" pentru studenți, masteranzi, profesori*. Iași : Polirom .
- Popenici, Ș., Fartușnic, C.(2009). *Motivația pentru învățare : de ce ar trebui să le pese copiilor de ea și ce putem face pentru asta*. București : Didactica Publishing House.
- Prieto, M.D., Ferrándiz, C. (2001). *Inteligencias múltiples y currículum escolar*. Málaga : Aljibe.
- Queiri, A.R., Dwaikat, N., Yusoff, W.F.W.(2014). Motivational Methods for Millenials : Balancing Between Workplace Reality and Millenials` Expectations. *International Conference on Economics, Social Sciences and Languages (ICESL'14) May 14-15, Singapore* ; <http://dx.doi.org/10.15242/ICEHM.ED0514020>.
- Robu, V., Sandovici, A., Pruteanu, L.M.(2015). Scala Rosenberg pentru evaluarea stimei de sine : uni- sau multidimensionalitate? Rezultate ale unui studiu psihometric în populația de adolescenți. *Revista de Psihologie*, 61 (3), 203-210.
- Robu, V.(2013). Evaluarea stimei de sine în rândul adolescenților. Proprietăți psihometrice pentru scala Rosenberg. *Psihologie*, 2 (3-13).
- Roehling, P.V., Lee Vander Koi, T., Dykema, S., Quisenberry, B., Vandlen, C. (2011). Engaging the Millenial Generation in Class Discussions. *College Teaching*,59, 1-6.

doi : 10.1080/87567555.2010.484035

- Russo, T.(2013). Examining Millenials Characterizations as Guidance for Choosing Classroom Strategy Changes. *International Journal for the Scholarship of Teaching and Learning*, 7 (2), art.12, 1-18, <https://doi.org/10.20429/ijstl.2013.070212>.
- Sarivan, L.(2010). Deconstructing the Canon : MI as a Powerful Tool To Build Language Teachers` Competece. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (3), 131-138
- Sarivan, L. (2005, coord.). *Predarea interactivă centrată pe elev*. București : Educația 2000+
- Sarivan, L. (1999). Teoria inteligențelor multiple- noi pași spre practică. *Învățământul primar* 3-4, 49.
- Sarivan, L. (1996).Inteligențe multiple, o teorie pentru o practică școlară. *Învățământul primar* ,3, 63.
- Sava, F.(2013). *Psihologia validată științific : ghid practic de cercetare în psihologie*. Iași : Polirom.
- Sava, F.(2011). *Analiza datelor în cercetarea psihologică*. Cluj Napoca : ASCR.
- Sălăvăstru, D.(2004). *Psihologia educației*. Iași : Polirom.
- Seda Koc, E., Şahin, A. (2014). The Effect of Layered Curriculum Supported by Multiple Intelligences on Students 'Achievement and Performance . In : *Education and Science*, 39 (174), 286-296.
- Shearer, B.(2013). *The MIDAS™ : A Professional Manual* (Rev.ed.). Kent, OH : MI.
- Shearer, B.(2009).*MI at 25 : assessing the impact and future of multiple intelligences for teaching and learning*. NY : Teachers College.
- Shearer, B., Luzzo, D.A. (2009). Exploring the Application of Multiple Intelligences Theory to Career Counseling . *The Career Development Quarterly*, September,58, 3-13.
- Shen, Z. (2006, 14 Aprilie). *The Transmission and Reception of Multiple Intelligences Theory in Contemporary China*, Harvard Graduate School of Education.
- Singer, F.M., Sarivan, L.(2011). Masterprof : A program to educate Teachers for the Knowledge Society. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 11, 7-11.
- Soponaru, C., Tincu, C., Iorga M. (2014). „The Influence of the Sociometric Status of Students on Academic Achievement”, *AGATHOS - An International Review of the Humanities and Social Sciences*, 5 (2) , „Fundatia Culturală Poezia” Publishing House, Iași, ISSN 2069-1025.
- Stanciu, D., Orban, I., Bocoş, M. (2011). Applying the Multiple Intelligences Theory into Pedagogical Practice. Lessons from the Romanian Primary Education System. In :

- Procedia Social and Behavioral Sciences*, 11, 92-96.
- Stanford, P.(2003). Multiple Intelligence for Every Classroom. *Intervention in School and Clinic* , 39 (2), 80-85.
- Stănculescu, E. (2008). *Psihologia educației de la teorie la practică*. București : Editura Universitară.
- Stăncună, L.A., Crăciun, A.I.(2011).A multiple intelligences approach : intuitive English learning –a case study for k-1 students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 11, 72-76
- Stevens, J. (1992). *Applied multivariate statistics for the social sciences*.N.J : Lawrence Elbaum.
- Tabachnik, B. , Fidell, L. (2001).*Using Multivariate Statistics*. MA :Allyn & Bacon
- Tufan, A. (2011).The Reading Enterprise. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 11, 67-71.
- Twenge, J.M.(2006). *Generation me : why today`s young Americans are more confident, assertive, entitled –and more miserable than ever before*. NY :Atria.
- Tyson, H., & Woodward, A. (1989). Why students aren`t learning very much from textbooks. *Educational Leadership*, 47(3), 14-17.
- Vasile, C.(2011). Entry points, interests and attitudes. An integrative approach of learning. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 11, 77-81.
- Vasile, C., Albu.G. (2011). The meaning and the application of M.I. theory in students` academic life – a preliminary study. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 11, 82-86
- Văduva, A.M. (2012). Cercetarea-acțiune- metodă folosită în diferite domenii de activitate. *Analele Universității "Constantin Brâncuși" din Târgu Jiu, Seria Litere și Științe Sociale*, Nr. 1
- Văideanu, G.(1988). *Educația la frontiera dintre milenii*. București : Editura Politică
- Vârtop, S.A. (2009). *Teoria inteligențelor multiple : implicații asupra motivației și rezultatelor școlare ale elevilor*, Universitatea București, FPSE, 246 p, T453/S.
- Veenema, S., Gardner, H. (1996). Multimedia and Multiple Intelligences. *The American Prospect*, 29, 69-75.
- Velea, S. (coord.) (2010). *Perspective asupra formării personalului didactic universitar în domeniul pedagogiei și psihologiei educației*. Raport de cercetare
- Wakefield, J. H. (2006). *Textbook usage in the United States : The case for U.S. history*. Lucrare prezentată la International Seminar on Textbooks, Santiago,Chile.

- Waterhouse, L. (2006). Inadequate Evidence for Multiple Intelligences, Mozart Effect and Emotional Intelligence Theories. *Educational Psychologist*, 41(4), 247-255.
- Welle, D. (1999). Application of the multiple intelligences theory in quality organizations. *Team Performance Management : An International Journal*, 5 (4),136-146.
- White, J. (2008). Illusory Intelligences? *Journal of Philosophy of Education*, 42 (3-4), 611-630.
- Wilson, S. , Mutjaba, B. (2010).The Relationship between Leadership and Multiple Intelligences with the 21st Century`s Higher Education Faculty. *Journal of Applied Business and Economics* , 11(3),1-15.

BIBLIOGRAFIE ONLINE

- *** (2006). *Key competences for lifelong learning*. Official Journal L 394 din 30.12.2006.
http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11090_en.htm.
- *** (2012). *Key Data on Education in Europe 2012*. European Commission. Descărcat de la adresa http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/134en.pdf.
- *** (2012). *PISA 2012 Results*. Descărcat de la adresa <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results.htm>.
- *** *Strategic framework – Education & Training 2020*. Descărcat de la adresa http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/index_en.htm.
- <http://howardgardner.com/biography/>
- http://www.desprecopii.com/info-id-14009-nm-Ce-tip-de-inteligenta-are-copilul-tau-teoria-inteligentei-multiple.htm#_2014
- www.miresearch.org
- <https://visible-learning.org/nvd3/visualize/hattie-ranking-interactive-2009-2011-2015.html>